
Universitatea din Cluj, înfiiințarea autorității și administrației universitare în 1919

Conf. univ. dr. Mihai Teodor NICOARĂ

Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca
nicoaramihait@yahoo.com

Rezumat. Legislația pentru învățământul superior fusese reglementată prin lege înainte de război, în 1912. După Unirea din 1918 Consiliul Dirigent—ca guvern provizoriu al Transilvaniei, Banatului și Ținuturilor românești din Ungaria (2 decembrie 1918–4 aprilie 1920)—dar și elita universitară din întregul Regat, au pledat pentru consolidarea statului național, pentru reforme sociale, politice, economice, administrative, dar mai ales pentru cele legate de învățământ.

Desemnat de Consiliul Dirigent, comisarul general Sextil Pușcariu a considerat necesară discutarea implementării unui regulament, privind organizarea autorităților universitare și a administrației Universității clujene. Regulamentul trebuia să țină cont de situația specifică a acestei instituții românești, care înlocuia vechea Universitate clujeană, ce făcuse parte între 1872–1919 din sistemul de învățământ austro-ungar.

Preluarea Universității în 12 mai 1919 a impus Consiliului Dirigent greaua problemă a organizării universitare pe baze noi, corespunzătoare cerințelor științifice, civice și naționale. O dată cu preluarea Universității se impunea numirea unor autorități provizorii universitare românești, care să conducă instituția până la alegerea conducerii definitive. Prin decizia nr. 7608 din 30 iunie 1919 Consiliul Dirigent a stabilit normele generale privind organizarea Universității. Noua instituție academică clujeană avea în componență patru facultăți: Drept, Medicină, Științe, Litere și Filosofie.

Regulamentul privind organizarea Universității românești clujene a fost publicat în 1919 într-o broșură intitulată *Autoritățile universitare și administrația*. Aceasta cuprindea condițiile alegerii, din rândul corpului profesoral, a Rectorului, Decanilor și a Senatului universitar. Regulamentul a rămas în vigoare până la 22 aprilie 1932, când s-a publicat în Monitorul Oficial, *Legea pentru organizarea învățământului universitar*. Aceasta a confirmat unificarea învățământului superior din întregul Regat al României. Universitatea din Cluj a fost încorporată în concertul național și internațional al marilor instituții de învățământ superior, urmărind promovarea spiritului științific și umanist, ca și surorile sale mai mari din București, Iași și Cernăuți.

Cuvinte cheie: perioada interbelică, Universitatea din Cluj, Sextil Pușcariu, Onisifor Ghibu, autoritățile universitare, administrația universitară, rector, decan, consiliu universitar.

L'Université de Cluj, la création de l'autorité et de l'administration universitaires en 1919

Résumé. L'enseignement supérieur était réglementé par la loi avant la guerre de 1912. Après l'unification de 1918, le Conseil de gouvernement—en tant que gouvernement provisoire de la Transylvanie, du Banat et des Terres roumaines de Hongrie (2 décembre 1918–4 avril 1920)—et l'élite académique de tout le Royaume, ainsi que l'État roumain, ont préconisé la consolidation de l'État national, des réformes sociales, politiques, économiques, administratives et surtout éducatives.

Nommé par le Conseil de gouvernement, le commissaire général Sextil Pușcariu a jugé nécessaire de discuter de la mise en œuvre d'un règlement sur l'organisation des autorités universitaires et l'administration de l'Université de Cluj. Le règlement devait prendre en compte la situation spécifique de cette institution roumaine, qui a remplacé l'ancienne Université de Cluj, qui avait fait partie du système éducatif austro-hongrois entre 1872 et 1919.

La prise de contrôle de l'Université, le 12 mai 1919, a imposé au Conseil de gouvernement le difficile problème de l'organisation de l'Université sur de nouvelles bases, correspondant aux exigences scientifiques, civiques et nationales. Avec la prise en charge de l'Université, il a été nécessaire de nommer des autorités universitaires roumaines provisoires pour diriger l'institution jusqu'à l'élection de la direction définitive. Par la décision n° 7608, du 30 juin 1919, le Conseil de gouvernement a établi les règles générales de l'organisation de l'Université. La nouvelle institution académique compte quatre facultés: Droit, Médecine, Sciences, Lettres et Philosophie.

Le règlement sur l'organisation de l'Université roumaine de Cluj a été publié en 1919 dans une brochure intitulée «Autorités et administration de l'Université». Il comprenait les conditions d'élection du recteur, des doyens et du Sénat de l'université parmi le personnel enseignant. Ce règlement est resté en vigueur jusqu'au 22 avril 1932, date à laquelle la *loi sur l'organisation de l'enseignement universitaire* a été publiée au Journal officiel. Cette loi confirme l'unification de l'enseignement supérieur dans tout le Royaume de Roumanie. L'Université de Cluj est intégrée dans le concert national et international des grandes institutions d'enseignement supérieur, cherchant à promouvoir l'esprit scientifique et humaniste, à l'instar de ses grandes sœurs de Bucarest, Iasi et Cernăuți.

Mots clés: entre-deux-guerres, Université de Cluj, Sextil Pușcariu, Onisifor Ghibu, autorités universitaires, administration universitaire, recteur, doyen, conseil universitaire.

După Marea Unire din 1918, autoritățile politice, elita universitară și culturală au pledat pentru consolidarea statului național, pentru reforme sociale, politice, economice, administrative, dar mai ales, pentru cele legate în învățământ. Legislația pentru învățământul superior fusese reglementată de statul român înainte de război, dar juriștii, profesorii și pedagogii și unii politicieni susțineau că aceasta numai corespundea noilor tendințe științifice și culturale ale vremii. Regatul României Întregite trebuia să se înscrie, cât mai repede, într-o legislație națională unitară, în acord cu tendințele legislative europene. În provinciile unite cu România s-au păstrat o vreme vechile norme, regulamente și legi, revenind

noilor organisme provinciale provizorii rolul de a realiza armonizarea legislativă cu Regatul României și cu principiile de drept internațional.¹

Pașii începători ai organizării universitare românești clujene

Consiliului Dirigent al Transilvaniei, Banatului și Ținuturilor românești din Ungaria (2 decembrie 1918–4 aprilie 1920), primul guvern provizoriu românesc din aceste provincii unite cu statul român, a fost cel care a avut datoria organizării Universității din Cluj pe baze noi, corespunzătoare cerințelor științifice, civice și naționale.² Problema preluării Universității de către Statul român s-a dovedit una dificilă, datorită viziunilor diverse a celor responsabili cu rezolvarea acesteia. Universitatea din Cluj, ca și cea din Cernăuți, avuseseră o organizare de tip german, în timp ce Universitățile din Vechiul Regat erau structurate după model francez. S-a avut în vedere, în cazul Universităților din Cluj și Cernăuți, să fie gândite ca un model nou, românesc, dar să deschidă calea reformei universitare, pentru a fi apreciate pe plan internațional. Pentru mediul universitar clujean Universitatea din Strasbourg³ a fost un laborator de observare a reconfigurărilor universitare, un model important de naționalizare a unui for integrat în noile teritorii statale. Onisifor Ghițu, secretar general al Resortului Instrucțiunii și Cultelor a susținut ferm că înființarea și organizarea Universității clujene impunea o mare responsabilitate, implica o atitudine de „înalță moralitate”. Cel mai semnificativ moment era alegerea corpului profesoral clujean, pe criterii profesionale onorabile, pentru că, din rândul acestuia trebuiau alese autoritățile universitare. Din principiu, selecția nu se rezuma, doar la cadrele didactice românești, dar se conturase, cu câteva luni, înainte de preluarea Universității maghiare, la 12 mai 1919, o rezistență din partea corpului profesoral maghiar la românizarea instituției clujene. Însăși preluarea administrației clujene, respectiv a Primăriei și Prefecturii a fost anevoioasă, existând opinii diferite între Aliți, respectiv între francezi și americani. Aceștia nu țineau îndeajuns cont de *autodeterminarea națională* (un principiu wilsonian), consacrată de Adunarea națională de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918. Potrivit Comisiei Intera-Aliate, Consiliul Dirigent nu a avut dreptul să opereze schimbări în administrația de stat și să pretindă funcționarilor maghiari depunerea unui jurământ de fidelitate față de regele României și față de Consiliul Dirigent, deoarece „aceste teritorii nu aparțin nici României Regelui Ferdinand I și nici Guvernării Consiliului Dirigent”.⁴ Într-adevăr lucrările Conferinței de pace de la

1 Negrea 1943, pp. 3–6; Cârdea 1931, pp. 4–5; Nicoară 2019a, p. 150.

2 „Decret-lege nr. 3.632 din 11 decembrie 1918 pentru instituirea conducerii serviciilor publice în Transilvania”, în *Monitorul Oficial*, nr. 212 din 13 decembrie 1918; *Gazeta Oficială publicată de Consiliul Dirigent al Transilvaniei, Banatului și Ținuturilor românești din Ungaria*, nr. 1 din 14 decembrie 1918.

3 Müller 2018, pp. 211–240.

4 *Apud* Györke 2013, pp. 48–49, 54; Nicoară 2019c, pp. 163–186.

Paris, care stabileau noua hartă teritorială a Europei, erau în curs de desfășurare în anul 1919. Pe de altă parte, Consiliul Dirigent a primit sugestii ferme ca preluarea și organizarea Universității românești de la Cluj să se facă cât mai repede și în colaborare cu celelalte așezăminte universitare din Regatul României. De aceea, Consiliul de la Sibiu a cerut părerea Universităților din București și Iași, pentru un demers organizatoric la nivel cât mai adecvat cu noile condiții ale Statului român. Senatele universitare au trimis adrese către Facultățile lor, îndemnându-le să facă propuneri organizatorice, în condițiile în care nu exista o legislație unificatoare a învățământului superior românesc. Pe de altă parte, membrii Consiliului Dirigent subliniau că noua organizare universitară clujeană trebuia să se bazeze pe o interpretare adecvată a regulamentelor universitare de la București și Iași.⁵

Universitățile din București și Iași au funcționat după 1918 conform *Legii învățământului secundar și superior* din 1912, care sublinia că Universitățile erau întreținute de stat și supuse controlului Ministerului Instrucțiunii și Cultelor (Art. 56). În legătură cu administrația interioară a Universităților, legea preciza că acestea erau conduse de un Rector, ales dintr-o listă de trei persoane din rândul cadrelor didactice, de către un Consiliul universitar, constituit din profesori titulari, aflați în activitate. Rectorul trebuia să aibă vârsta de cel puțin de 40 ani și să fi servit, cel puțin opt ani, ca profesor universitar. Rectorul era reeligibil o singură dată, confirmarea s-a făcându-se prin decret regal. Facultățile Universității erau conduse de către un Decan, ales de un Consiliu al fiecărei facultăți (constituit din profesorii titulari în activitate), pe termen de doi ani și confirmat prin decret regal. Decanul controla frecvența la cursuri și celelalte activități ale membrilor corpului didactic. De exemplu, acesta numea comisiile examinatoare și programul examenelor, având sub autoritatea sa Cancelaria facultății. În lipsa Decanului atribuțiile sale erau îndeplinite de cel mai vechi dintre profesorii titulari ai facultății. Decanul era reeligibil o singură dată. Atât Rectorul, cât și Decanii puteau fi revocați prin decret regal, după un raport motivat al Ministerului. Cel revocat nu mai putea fi reales timp de trei ani (Art. 98). Consiliul facultăților se ocupa cu elaborarea regulamentelor și se compunea din toți profesorii titulari și agregați ai facultăților respective. Consiliul era convocat și prezidat de Decan sau, în lipsa acestuia, de cel mai vechi dintre profesorii titulari. La finele fiecărui an universitar Consiliul facultăților făcea o dare de seamă despre starea facultății, pe care Decanul o înainta Senatului universitar. Rectorul administra Universitatea cu concursul Senatului universitar, care se compunea—în afară de Rector—, din Decanii facultăților și din câte un membru ales (de Consiliul fiecărei facultăți) dintre profesorii ei titulari (Art. 99). Senatul universitar avea diverse atribuții legate de administrarea Universității, de stabilirea regulamentelor de funcționare a facultăților și de gestionarea averii instituției. Senatului universitar lua cunoștință de rapoartele

---

5 „Raportul rectorului Sextil Pușcariu despre activitatea Universității de la înființarea ei, citit cu ocazia ședinței inaugurale din 10 oct. 1920. Istorical înființării Universității din Cluj”, 1919–1920, p. 21; Ghibu 1929, pp. 52–53.

Decanilor, făcute în numele Consiliilor de facultate și adresa Ministerului de resort (la finele fiecărui an universitar), un raport general despre lipsurile constatate și îmbunătățirile propuse.⁶ Prevederile Legii din 1912 au inspirat noile reglementări universitare din 1919 în Transilvania.

Intențiile Consiliului Dirigent n-au fost să distrugă o instituție academică și culturală cu un trecut de aproape 50 de ani, întemeiată de regimul austro-ungar, ci să organizeze o Universitate românească, integrată noului cadru politico-statal. Refuzul profesorilor maghiari de a depune jurământ de fidelitate față de statul român a deschis, în primăvara anului 1919, calea organizării rapide a Universității românești la Cluj. Consiliul Dirigent a fost cel care luat inițiativa înființării unui Comisariat general, căruia i-a lăsat latitudinea să facă propunerile necesare, pentru organizarea Universității clujene.⁷ În numele Consiliului Dirigent O. Ghibu a fost cel care l-a invitat pe profesorul Sextil Pușcariu, decanul Facultății de Litere de la Universitatea din Cernăuți, să vină la Cluj cu misiunea expresă și urgentă a preluării și organizării Universității.⁸ Ghibu s-a dovedit, însă, cel mai implicat în asemenea acțiune, de aceea Consiliul Dirigent l-a desemnat, prin Ordinul nr. 4336/1919, să ia în primire efectiv Universitatea și Biblioteca Universității⁹, întregul lor inventar și instituții. S. Pușcariu a considerat necesară discutarea implementării unor regulamente ale facultăților Universității clujene, care să țină cont de situația specifică a acestui așezământ superior ardelean: „ținând la unele forme vechi, fără să ne simțim atinși de reproșul de «separatism regional», am alcătuit noile regulamente ale Facultăților (clujene, n.n.), luând ca bază pe cele din *Vechiul Regat și modificându-le numai întru cât ni se par că nu mai corespund cerințelor*”.¹⁰

Regulamentul privind organizarea Universităților românești a fost publicat în 1919 într-o broșură, intitulată sugestiv *Autoritățile universitare și administrația*. Acest Regulament stabilea structura pe facultăți, alcătuirea corpului profesoral, dar mai ales condițiile exprese ale alegerii Rectorului, Decanilor, Consiliilor facultăților și a Senatului universitar.¹¹

---

6 *Antologia legilor învățământului din România*, 2004, pp. 10–11, 171–181; *Anuarul Universității din București pe anul școlar 1928-1929*, 1930, pp. 36–38.

7 „Raportul rectorului Sextil Pușcariu despre activitatea Universității de la înființarea ei ...”, p. 2; Ghibu 1977, pp. 309–310.

8 Ghibu 1924, p. 20.

9 Barbul 1935, pp. 3–4; Nicoară 2020, pp. 73–88.

10 „Raportul rectorului Sextil Pușcariu despre activitatea Universității de la înființarea ei ...”, pp. 2, 11–12.

11 *Universitatea din Cluj. Autoritățile universitare și administrația* 1919, pp. 8–9. https://dspace.bcucuj.ro/bitstream/123456789/89767/1/BCUCLUJ_FG_S4206_1919.pdf, accesat în 27 august 2024.

Autoritățile universitare

Regulamentul privind organizarea autorității universitare clujene cuprindea 24 de articole și rămânea în vigoare până la legiferarea unificării învățământului superior (22 aprilie 1932) (Art. 24). Regulamentul preciza că instituția clujeană se compunea din 4 secțiuni, fiecare cu denumirea de „Facultate” și cuprindea pe toți profesorii și studenții înscriși. Corpul profesoral al fiecărei Facultăți era alcătuit din profesori titulari (ordinari), din agregați definitivi (profesori extraordinari), din docenții și conferențieri. Din întreg corpul didactic al fiecărei Facultăți, profesorii formau „autoritatea de frunte”.¹²

Senatul universitar era alcătuit din Rector, Prorector (Rectorul din anul precedent), din toți Decanii și Prodecanii (Decanii din anul trecut) ai facultăților. Prorectorul și Prodecanul se alegea, ca și Decanii. Senatul universitar era considerat autoritatea superioară a tuturor Facultăților (Art. 19). În competența sa intra dezbaterile și rezolvarea afacerilor comune ale corpului universitar, ale administrației și ale diferitelor Facultăți. Senatul universitar se aduna în ședință la convocarea Rectorului Membrii săi erau datori să răspundă chemării acestuia. Obiectele principale ale dezbaterii trebuiau menționate explicit într-o *convocare*.

Hotărârea luată era valabilă, când era admisă cu majoritatea absolută a voturilor și dacă fuseseră de față jumătate din numărul membrilor (Art.20).

Așa cum am mai precizat, președintele Senatului universitar era însuși Rectorul. Acesta se alegea, în fiecare an, din altă Facultate și anume dintre profesorii titulari. Alegerea de Rector se făcea de către corpurile profesoriale împreună cu reprezentanții docenților și ai conferențierilor (Art. 9–11). În acest scop se alegea, mai întâi, un Birou, compus din patru membri, câte unul din fiecare Facultate și dintre care—cel puțin doi—trebuiau să fie profesori titulari; ceilalți puteau fi și agregați definitivi sau docenți. Biroul astfel alcătuit, sub prezidenția fostului Rector, proceda, potrivit Art. 6, la alegerea Rectorului, după modalitățile alegerii de Decan. Dacă alegerea nu ducea la un rezultat, atunci Ministrul de resort hotăra criteriile alegerii. În relațiile sale față de Senat Rectorul avea aceleași atribuții pe care le avea Decanul față de corpul profesoral al unei Facultăți Rectorul era, în primul rând, răspunzător pentru conducerea și legitimarea afacerilor Senatului universitar. În caz de neînțelegere asupra cercului de activitate al autorităților universitare, dacă Senatul universitar nu propunea o hotărâre mulțumitoare, se recurgea la recomandările Ministerului Instrucțiunii. Procesele verbale ale fiecărui corp profesoral trebuiau înaintate Ministerului, în termen de opt zile, spre analizare. Procesul-verbal al fiecărui an școlar trebuia prevăzut cu un număr curent (Art. 21–22). Universitatea, dacă dorea să desființeze vreun institut de prisos, avea dreptul de a propune Ministerului desființarea acestuia (Art. 23).¹³

Corpul profesoral își alegea din rândul său, în fiecare an, câte un Decan. Delegații docenților și conferențierilor erau aleși—de către colegii lor—într-o ședință prezidată de Decanul Facultății. Pentru ca alegerea Decanului să fie valabilă se cerea majoritatea absolută

---

¹² *Ibidem*, pp. 3–4.

¹³ *Ibidem*, pp. 5–9.

de voturi. Dacă, după o votare de 3 ori, nu se ajungea la un rezultat, Senatul universitar hotăra între cei care au obținut cele mai multe voturi. Fiecare Facultate, care ținea sub președinția Decanului ședințe ordinare sau extraordinare, forma un „corp neatârnat, egal și de-sine-stătător în afacerile interioare” (Art. 14).¹⁴

Fiecare Facultate era datoare să vegheze ca întotdeauna catedrele să fie „demn reprezentate” și, în caz de vacanță, să facă o propunere Ministerului Instrucțiunii pentru ocupare. Înainte de toate, trebuia să întocmească seria cursurilor, în fiecare semestru, astfel încât fiecare student, care-și petrecea timpul legal la Facultate, să aibă puțința de a audia fiecare specialitate principală de la un profesor ordinar. Fiecare profesor, membru al acestui corp didactic, era dator să fie prezent la ședințele Consiliului facultății sau să-și motiveze absența. Corpul profesoral decidea asupra motivelor absenței și hotărârea sa se menționa în procesul verbal. Dacă un profesor lipsea de la ședințele Consiliului de trei ori la rând și nu-și motiva absența sau dacă lipsea sistematic, Decanul era obligat să-l invite în scris să se prezente la el și, dacă, în urma acestei invitații profesorul continua absentarea, Decanul trimitea cazul, prin raport, Senatului universitar. Dacă și acest demers rămânea fără rezultat Senatul universitar înainta un raport Ministrului de resort. Pentru a se putea lua o hotărâre valabilă, trebuia să fie de față jumătate dintre profesorii titulari. De asemenea, chestiunea care privea direct o anume catedră, trebuia adusă din vreme la cunoștința profesorului respectiv.¹⁵

Către sfârșitul fiecărui an, Decanul convoca pe toți profesorii, docenții, conferențiarii și lectorii Universității într-o ședință plenară. În acest cadru, toți cei de față își expuneau ideile privitoare la învățământ și disciplină și discutau asupra lor. Procesul verbal al ședinței (dezbătut de corpul profesoral într-o ședință următoare, în care se consemnau părerile proprii asupra lui), se înainta Ministerului. Decanul era răspunzător de executarea legilor și deciziilor privitoare la Facultatea sa. În caz de nerespectare a lor Decanul trebuia să raporteze Senatului universitar și Ministerului asemenea situații. Dacă acesta credea că nu-și poate lua răspunderea, pentru executarea vreunei hotărâri a corpului profesoral, adresa un raport Senatului universitar. Afacerile curente și cele care nu puteau fi supuse discuției (referindu-se numai la executarea regulamentelor existente), le rezolva Decanul însuși, raportând asupra lor în cea mai apropiată ședință a corpului profesoral. În cazuri în care amânarea vătămă interesele Facultății, Decanul hotăra independent. Cazurile disciplinare mai ușoare ale studenților le rezolva singur, prin admonestare sau dojeană (Art. 17-18).¹⁶

Alegerea autorităților academice se făcea pentru fiecare an, în luna mai a anului universitar precedent, și rezultatul trebuia înaintat, cu procesul-verbal aferent, spre confirmare din partea Ministerului. Dacă autoritățile noi erau aprobate, ele își demarau activitatea cu opt zile înainte de începerea anului universitar. Până în ziua intrării lor în funcțiune, autoritățile cele vechi își exercitau atribuțiile. Instalarea solemnă a noilor autorități universitare se

---

14 *Ibidem.*

15 *Ibidem.*

16 *Ibidem.*

făcea la începutul anului universitar. Rectorul, atât în conducerea centrală a Universității, cât și în ședințele profesionale, putea fi înlocuit de Prorector. Dacă Prorectorul lipsea, conducerea Rectoratului o deținea Decanul Facultății din mijlocul căreia a fost ales Rectorul în acel an. În conducerea afacerilor diferitelor Facultăți, la ședințe și în consilii, Decanul era înlocuit de Prodecan, iar acesta, la rândul lui, de cel mai vechi profesor titular. Acesta din urmă n-avea drept de vot în ședințele Senatului universitar. În toate cazurile în care asemenea înlocuiri aveau loc, trebuia înștiințat Ministerul.¹⁷

Administrația universitară

Regulamentul privind organizarea administrației universitare clujene cuprindea 34 de articole. Acesta preciza că limba oficială, atât a Senatului universitar, cât și a corpului profesoral al Facultăților, era cea „românească” (Art. 2). Senatul universitar și fiecare corp profesoral al celor patru Facultăți, țineau câte un registru cu rubrici tipărite, în care trebuiau înregistrate numărul curent al actelor oficiale, ziua intrării, cuprinsul pe scurt, ziua și felul rezolvării actului. Ieșirea actelor se trecea în același registru. Pe lângă fiecare registru de acte oficiale, trebuia ținut și un registru, în care se treceau actele în ordine alfabetică, după chestiunea ce o cuprindea.

Petițiile trebuiau înaintate Rectorului Universității, Decanilor facultăților sau înlocuitorilor lor. Problemele curente și cele a căror amânare aducea prejudicii le rezolvau (în numele Senatului și al corpurilor universitare), Rectorul sau Decanii, care raportau asupra lor în cea mai apropiată ședință. În cauze grabnice, care nu se puteau rezolva fără hotărârea Facultăților, Decanul putea cere părerea corpului profesoral printr-o *circulară*. Dar, îndată ce un membru din corpul profesoral cerea să se țină ședință, aceasta trebuia convocată. Pentru actele care rămâneau în Arhivă, rezoluția trebuia scrisă pe ele; pentru celelalte, ea trebuia scrisă pe o altă coală. În general, se considerau curente afacerile despre care trebuia să se ia cunoștință sau a căror rezolvare consta în aplicarea simplă, indiscutabilă a regulamentelor existente, înștiințările, deciziile mai înalte și comunicarea deciziilor ministeriale. Orice altă cauză trebuia rezolvată în ședință, prin hotărâri luate legal, pe baza propunerilor. Raportorul ședinței se numea de către Rector sau Decan. Când se raporta despre lucruri ce privea o anumită catedră sau care cerea anumite cunoștințe speciale, raportorul trebuia ales dintre membrii care aveau competența acestor lucruri. În chestii mai însemnate, pentru consemnarea diferitelor păreri, se numeau (din partea Senatului universitar sau a corpului profesoral) mai mulți raportori ori comisii. Aceste comisii aveau dreptul de a invita și alți membrii ai Universității, din Senat sau din corpurile profesionale, cu drept de vot. Președintele putea fi el însuși raportor, dar fiecare membru putea face propuneri în limitele ordinii de zi; dar aceste propuneri trebuiau înaintate în scris, pentru a forma obiectul

---

¹⁷ *Ibidem*.

discuției în ședință. Propunerea se scria pe o coală sau pe o jumătate de coală de hârtie, astfel încât pe partea stângă să fie numărul actului și sumarul cuprinsului, iar pe partea dreaptă conținutul cuprinsului cu încheierea (Art. 3–8).¹⁸

Ședințele Senatului și ale corpului profesorilor erau ordinare și extraordinare: ordinare, cele care se desfășurau în cursul anului odată pe lună; extraordinare, cele care se țineau pentru dezbateră cauzelor de însemnătate deosebită sau urgente, precum și acelea care, după împrejurări, aveau loc în cursul vacanțelor legale. Pentru ambele aceste feluri de ședințe, membrii erau convocați formal, indicându-se în convocare și chestiunile principale în discuție. Ședința o deschidea și o închidea Președintele. Acesta stabilea ordinea de zi, conducea și, la nevoie, rezuma discuția, se îngrijea de ordinea ședinței, de demnitatea ei, hotărâ și conducea votarea, publica rezultatul, și, după împrejurări, amâna ședința. Ședința se desfășura astfel:

1. Se dădea citire deciziilor autorităților superioare, luate în intervalul de timp ce s-a scurs de la ședința ultimă și privitoare, direct sau indirect, la Universitate sau la raporturile profesorilor și a studenților.

2. Urma citirea procesului verbal și a lămuririlor Președintelui asupra celor rezolvate de acesta în cercul său de activitate.

3. Erau discutate chestiuni în ordinea stabilită de președinte.

4. Se făceau propuneri individuale anunțate.

5. Se sugerau chestiuni „eventuale”. Discuția era deschisă de Președinte. Cuvântul îl avea fiecare în ordinea în care s-a anunțat. Nu era permis să se întrerupă vorbitorul. După închiderea discuțiilor, se proceda la vot. Întrebarea o punea Președintele. Propunerea de amânare a discuției era supusă la vot înaintea oricărei hotărâri asupra chestiunii aflate în dezbateră. În orice chestie raportorul își expunea mai întâi părerea sa, pe baza rezumatului și a propunerii documentate cuprinse în acte. Autorii propunerilor își puteau sprijini propunerile scrise și prin viu grai. Asupra fiecărei chestiuni dezbătute. Președintele putea pune întrebarea astfel încât răspunsul să fie simplu: *da sau nu*. Votarea se făcea prin viu grai. La alegeri însă și în alte împrejurări, dacă cineva cerea cu insistență, votarea era secretă. Membrii votau după rang. Președintele vota totdeauna la urmă, în afară de cazul când el era chiar raportorul. O hotărâre, ca să fie valabilă, trebuia să întrunească majoritatea absolută a voturilor. În cazul în care voturile erau egale, se proclama admisă hotărârea la care se alătura votul Președintelui. Dacă un subiect în discuție atinge chestiuni personale ale vreunui membru, acesta trebuia să se îndepărteze. Președintele își putea exprima și părerea lui separată și o adăuga la sfârșit în raportul către autoritățile superioare (Art. 9–20).¹⁹

Dacă Președintele nu dorea să-și ia răspunderea pentru executarea vreunei hotărâri, acesta avea dreptul să suspende executarea, dar în cazul acesta Rectorul trebuia să raporteze

---

18 *Ibidem*, pp. 10–16.

19 *Ibidem*.

fără întârziere autorității competente, iar Decanul să raporteze Senatului. Fiecare membru era dator să se prezinte la ședințe, sau, în caz contrar, să-și motiveze absența. Asupra ad-miterii motivării hotăra ședința, fără discuție. Dacă cineva lipsea în repetate rânduri de la ședințe, Rectorul îl invita în scris, și, dacă această invitație rămânea fără rezultat, se raporta acest lucru Senatului universitar (Art. 21–22).

În vacanțele Paștilor și în cele de toamnă nu se țineau ședințe ordinare. În cazuri urgente însă, cei prezenți trebuiau convocați la ședință extraordinară sau, dacă numărul lor nu era suficient, se convoca o consfătuire, pentru luarea unei hotărâri definitive. Pentru a se lua o hotărâre valabilă trebuia să fie prezenți cel puțin jumătate din numărul total al membrilor. În Senatul universitar fiecare Facultate trebuia să fie reprezentată prin cel puțin un membru. Pentru fiecare ședință se redacta proces-verbal, în care, ca introducere, se menționa ziua ședinței, numele celor prezenți și absenți, amintindu-se totodată cauzele absențelor, apoi lucrările rezolvate de Președinte de la ședința ultimă și numărul chestiunilor comunicate ședinței. Problemele care se dezbăteau în ședință trebuiau înregistrate, astfel încât pagina stângă a registrului să cuprindă numărul curent, numele raportorului și cuprinsul, pe scurt, al chestiunii în discuție, partea dreaptă să cuprindă hotărârea și mențiunea, dacă ea s-a primit cu unanimitate sau cu majoritate de voturi. Fiecare membru putea pretinde ca părerea lui separată să fie trecută în procesul verbal sau să fie anexată în scris la procesul-verbal și, la eventuala înaintare a raportorului, să fie anexată acestuia. Părerea separată în cazul din urmă trebuia înmănată în scris Președintelui, cel mai târziu a doua zi după ședință. Cuprinsul hotărârii majorității trebuia fixat definitiv în ședință. Schimbări ulterioare nu puteau avea loc. Cine ridică obiecții împotriva exactității cuprinsului putea cere o ședință de modificare, pe care Președintele era dator să o țină în curs de trei zile. Dacă intervenea în ședință, din inițiativa Președintelui sau a vreunui membru, o discuție verbală cu caracter oficial, asupra disciplinei academice, această discuție și rezultatul ei, trebuia consemnată la încheierea procesului verbal (Art. 23–25).²⁰

În Senatul universitar funcția de secretar o îndeplinea secretarul Senatului. În corpurile profesionale de la Drept și Științele politice, Filosofie-Litere, și Științele matematice și naturale, secretar era cel mai tânăr membru cu drept de vot; la Facultatea de Medicină, secretarul era ales odată cu Decanul. În caz de lipsă, la cele trei Facultăți amintite atribuțiile de secretar le avea cel mai apropiat în rang, la cea de Medicină însă atribuțiile de secretar le avea membrul cel mai tânăr cu drept de vot. Dacă vreun membru se oferea, de bună voie, să redacteze procesul verbal mai multă vreme, ședința putea primi această ofertă. Cel ce redacta procesul verbal era obligat să-l preda Rectorului, ori Decanului, în cel mai scurt timp cu putință, pentru ca, semnat de toți ceilalți membrii, să poată fi înaintat autorităților superioare, în decurs de opt zile (Art. 26).²¹

Hotărârile finale erau redactate de raportori, dar redactarea o putea face și Rectorul sau Decanul, cu învoirea raportorilor. Conceptele redactate de raportori erau examinate

---

20 *Ibidem.*

21 *Ibidem.*

oricum de Rector sau Decan înainte de transcriere. În chestiuni importante se putea decide, ca o hotărâre să fie examinată mai înainte de transcriere în conferința Senatului ori în cea a corpului profesoral, în care caz viza (*expediatur*) se dădea numai pentru conceptul aprobat cu ocaziunea aceasta. Chestiunile curente sau dezbătute se transcriau în Cancelaria Universității sau a Decanului, de către cei desemnați de Rector, chiar pentru acest scop. Întotdeauna se nota pe conceptul transcris data copierii. Actele transcrise, adică rapoarte, notificări, răspunsuri sau termene, care priveau chestiuni curente, se făceau în numele și cu semnătura Rectorului sau a Decanului (Art. 27–31).²²

Autoritățile universitare duceau la îndeplinire înmânarea actelor prin poștă, din partea Senatului, prin curier, din partea corpului profesoral, prin slujitorii Facultății. Se ținea, în acest scop, un „caiet de înmânare”, cu numărul actului, cu adresa și ziua predării lui. Rectorul și Decanii revizuiiau din timp în timp acest caiet. Studenții își luau hotărârile private la ei de la Rectorat ori Decanat, în persoană sau prin înlocuitori, care erau datori să-și legitimeze împuternicirea. Înștiințarea că un student putea să-și ridice hotărârea referitoare la el, se făcea pe o tablă neagră în formă de anunț. Numai în cazuri extraordinar de urgente sau importante, Rectorul sau Decanul putea dispune înmânarea personală către studenți. Actele, conceptele, procesele verbale trimise înapoi de autoritățile superioare trebuiau depuse (atât la Senat, cât și la corpurile profesorale) în Cancelaria Universității sau a Facultății, așezate după ani și număr, și păstrate cu grijă. Pentru decizii se păstrau dosare speciale. Toți membrii și, în general, întreg personalul universitar se obliga să păstreze secretul asupra chestiunilor dezbătute, votate și hotărâte (Art. 32–34).²³

Opera de organizare a noii Universități a fost considerată „originală și revoluționară”, resimțindu-se din plin starea de tensiune internă și internațională, care impunea măsuri ferme: „*dezbrăcându-se de orice balast al tradiției și birocrației, autoritatea școlară a Ardealului a procedat la această operă după norme pe care ea însăși le-a stabilit anume pentru acest caz. Astfel, (...) ea a instituit un organ universitar autonom și provizoriu, căruia i-a dat libertatea de a crea singur organismul noului așezământ sub toate aspectele. Acest organ fu Comisia universitară, pusă sub conducerea lui dr. Sextil Pușcariu.*

*Pușcariu fu însărcinat de Consiliul Dirigent să prezideze lucrările Comisiei, constătătoare din profesori de la toate Universitățile românești, care comisie bucurându-se de atribuțiile unui Senat universitar, avea însărcinarea să elaboreze proiectul de organizare a învățământului și să facă propunerile pentru numirea de profesori. În comisia aceasta fură numiți de Resortul Cultelor, în înțelegere cu noul comisar general, cei mai de seamă reprezentanți ai științei românești, care prin autoritatea lor aveau să dea noii universități tot prestigiul, nu numai înlăuntrul țării, ci și în străinătate”.*²⁴

Comisia „constătătoare” a fost alcătuită, într-adevăr, din mari personalități, ca Nicolae Iorga, Vasile Pârvan, Dimitrie Gusti, Gheorghe Țițeica, Gheorghe Marinescu, dr. Victor

---

22 *Ibidem.*

23 *Ibidem.*

24 Ghibu 1924, pp. 2–3.

Babeș ș.a. și s-a întrunit, în prima ei sesiune, la București, între 17–24 iulie 1919. În baza propunerilor făcute, Comisia a fost completată cu cei dintâi șase profesori ardeleni, și anume: Ioan Lupaș, Onisifor Ghibu, Nicolae Drăganu, pentru Facultatea de Litere; Alexandru Borza, pentru Științe; dr. Iuliu Moldovan și dr. Iuliu Hațieganu, pentru Medicină și cu Emil Hațieganu și Iustin Pop, pentru Facultatea de Drept. Comisia care luase în primire Universitatea în 12 mai 1919 și-a continuat lucrările de inventariere a materialului științific și a luat primele măsuri administrative provizorii, care aveau să asigure continuitatea instituției până în momentul când se vor putea constitui autoritățile propriu zise.²⁵

Sextil Pușcariu, la fel ca și membrii Consiliului Dirigent, considerau Universitatea cea mai înaltă instituție culturală ardeleană, care urma să dea un bun exemplu despre cum trebuia făcută unificarea legislativă și administrativă a țării. Acesta recomanda pe cei mai buni dintre profesorii universitari din București și Iași, ca să primească *chemarea* la Cluj, dând astfel noii Universități românești autoritatea și „vaza” la care trebuia să se ridice. Membrii Comisiei universitare au fost invitați să întocmească o listă de catedre, pentru diferitele facultăți. Asta, pentru ca în ședințele viitoare ale Comisiei, catedrele să fie puse amplu în discuție. Propunerile trebuiau să țină cont de organizarea Universității, pe facultăți, catedre, laboratoare, clinici și institute. Pușcariu a recomandat să existe o cât mai strânsă legătură între facultățile Universității, prin crearea de catedre comune.²⁶

În ceea ce privește normele generale privitoare la organizarea Universității, Consiliul Dirigent a stabilit, prin decizia sa nr. 7608 din 30 iunie 1919, următoarele: „organizația actuală a Universității din Cluj se menține, în afară de unele inovații condiționate de caracterul românesc ce i se va da cu începerea anului școlar 1919–20, până la studierea deplină a reformei învățământului superior din întreaga Românie”.²⁷

Comisia universitară și-a asumat atribuțiile de Senat universitar, care avea însărcinarea să elaboreze proiectul de organizare a învățământului și să facă propunerile pentru numirea de profesori. În fruntea oficiului Rectoratului a fost așezat provizoriu dr. Nicolae Drăganu, fost docent de limba română la Universitatea din Cluj. În fruntea decanatelor au fost desemnați, după cum urmează: Pavel Roșca, la Litere și Filosofie, Alexandru Borza la Științe, Moise Ienciu la Drept și Alexandru Nemeș la Medicină. În fruntea Clinicilor au fost puși trei asistenți, respectiv dr. Coriolan Tătaru, dr. Constantin Stanca și dr. Alexandru Nemeș. Toți cei amintiți au condus oficiile, până la 1 octombrie 1919, când le-au predat apoi autorităților universitare constituite legal.²⁸

În 12 septembrie 1919, prin Decretul lege No. 4090, publicat în *Monitorul Oficial* no. 123 din 22 septembrie 1919, s-a consfințit transformarea Universității din Cluj în

25 Ghibu 1977, pp. 309–310; *Idem* 1924, pp. 10–11.

26 Pușcariu 1930, pp. 340–341.

27 Ghibu 1924, pp. 4–5, https://documente.bcuccluj.ro/web/bibdigit/periodice/scoalanoastra/1924/BCUCLUJ_FP_279959_1924_001_001_002.pdf, accesat în 2 septembrie 2024.

28 „Raportul rectorului Sextil Pușcariu despre activitatea Universității de la înființarea ei”, pp. 6, 9; Breazu 2019, pp. 52–63; Nicoară 2019c, pp. 181–182.

Universitate românească: „Art. 1. Universitatea maghiară din Cluj se transformă pe ziua de 1 Octombrie 1919, în Universitate românească; Art. 2. Salariile, gradațiile și indemnizațiile profesorilor și funcționarilor de la această Universitate vor fi aceleași cu ale profesorilor și funcționarilor de la Universitățile din București și Iași”.²⁹

Noua instituție universitară avea în componență patru facultăți: Drept, Medicină, Științe, Litere și Filosofie. S-a decis aprobarea Decanilor, până la 11 noiembrie 1919 și cea a Rectorului până la 18 noiembrie 1919. Consiliile celor patru facultăți și-au ales, în 29 octombrie 1919, decanii și prodecanii. La Științe a fost ales decan Dimitrie Călugăreanu și prodecan Alexandru Borza. La Medicină a fost ales decan dr. Iuliu Hațieganu și prodecan dr. Dimitrie A. Negru. La Litere a fost ales decan Gheorghe Bogdan-Duică și prodecan Nicolae Bănescu. La Drept a fost ales decan Vasile Dimitriu și prodecan Camil Negrea. În aceeași zi, Consiliile profesoriale au desemnat câte patru delegați, care vor alcătui Biroul pentru alegerea Rectorului. De la Medicină au fost desemnați Iuliu Moldovan, Constantin I. Urechea și Dimitrie A. Negru. De la Științe au fost aleși: Dimitrie Călugăreanu, Ioan A. Scriban, Adriano Ostrogovich și Alexandru Borza. De la Litere și Filosofie au fost desemnați: Ioan Paul, Ion Ursu, Silviu Dragomir și Vasile Bogrea. De la Drept au fost nominalizați Cassiu Maniu, Petre Poruțiu, Camil Negrea și Ioan C. Cătuneanu. Aceștia și Rectorul Nicole Drăganu s-au întrunit în ziua de 30 octombrie 1919, în sala mare a Universității, la ora 11, 20 în vederea alegerii oficiale a Rectorului și a Prorectorului. În unanimitate au fost aleși, ca Rector prof. Sextil Pușcariu, iar ca Prorector prof. Nicolae Drăganu, alegerile fiind confirmate la 1 noiembrie 1919 de către Consiliul Dirigent.³⁰ Cursurile Universității românești din Cluj s-au deschis în data de 3 noiembrie 1919, iar inaugurarea sa solemnă a avut loc între 31 ianuarie–2 februarie 1920, în prezența regelui Ferdinand I și a reginei Maria, precum și a unor numeroase delegații universitare din țările aliate, atât din Europa, cât și din America.³¹

În perioada 1922-1926 Ministerul Instrucțiunii s-a aflat sub conducerea lui Constantin Angelescu, care a avut un rol semnificativ în configurarea principiilor de unificare a învățământului național. Proiectele și inițiativele sale au fost dezbătute în presa liberală, în timp ce presa țărănistă sublinia tarele reformei educaționale și motivele ce stăteau la baza

---

29 *Anuarul Universității din Iași, pe anii școlari 1926-1927 și 1927-1928*, 1929, p. 296, <https://www.scribd.com/document/676863836/Anuarul-Universit%C4%83%C8%9Bii-din-Ia%C8%99i-1926-1927-1928>, accesat în 4 octombrie 2024.

30 „Raportul rectorului Sextil Pușcariu despre activitatea Universității de la înființarea ei”, p. 14; „Dare de seamă anuală despre activitatea Universității din Cluj în anul școlar 1921-1922, făcută de prof. Dr. D. Călugăreanu, rectorul Universității. Citită în ședința de deschidere a anului școlar 1922—1923, ținută în Aula Universității, în ziua de 29 Octombrie 1922, ora 11”, 1923, p. 15, http://documente.bcuccluj.ro/web/bibdigit/periodice/anuaruluniversitatiincluj/1921-1922/BCUCLUJ_FP_452283_1_1921_1922_002_0001.pdf

31 Oprescu 1920, pp. 3–14; *Serbările pentru inaugurarea Universității din Cluj*, 1920; Nicoară 2019b, pp. 117–132.

neajunsurilor din învățământ, inclusiv din cel universitar. Legea autonomiei universitare din iunie 1931 și Legea învățământului superior din aprilie 1932 au condus la unificarea întregului învățământ de rang înalt din România Mare. Mai precis, la 22 aprilie 1932 s-a adoptat „Legea pentru organizarea învățământului universitar. Conform Art. 1 din cadrul respectivei legi, sistemul universitar era organizat în patru universități, cele din București, Iași, Cluj și Cernăuți. Art. 2 prevedea că Universitățile erau „*instituțiuni de stat autonome*, în ceea ce privește organizarea studiilor și conducerea”.³² Guvernul de la București percepea unificarea ca pe o „centralizare” a puterii universitare. La nivelul învățământului superior Rectorul și Senatul universitar aveau putere de decizie mult peste cea a Facultăților (deși acestora li se recunoștea autonomia financiară și de studii), în timp ce la nivel național, Universitățile, la rândul lor, se supuneau autorității ministeriale. Instituția Consiliului Inter universitar, compusă din Ministrul Instrucțiunii Publice, din Rectorii și Decanii celor patru Universități (Cluj, Iași, București și Cernăuți) avea doar puterea de „recomandare”. Dar, folosindu-se de forța sa pecuniară, Ministerul putea să supravegheze mai îndeaproape activitatea Universităților.³³

Important era că Universitatea din Cluj a fost încorporată, în concertul național și internațional al marilor instituții de învățământ superior, urmărind promovarea spiritul științific, cultural și național.

Bibliografie

Antologia legilor învățământului din România, București: Institutul de Științe ale Educației, 2004.
Anuarul Universității din București: pe anul școlar 1928-1929, București: Tipografia „Bucovina”, 1930, Secțiunea IV, *Administrația interioară a universităților*.

Anuarul Universității din Iași, pe anii școlari 1926-1927 și 1927-1928, 1929, accesibil la adresa: <https://www.scribd.com/document/676863836/Anuarul-Universit%C4%83%C8%9B-ii-din-Ia%C8%99i-1926-1927-1928>

„Dare de seamă anuală despre activitatea Universității din Cluj în anul școlar 1921-1922, făcută de prof. Dr. D. Călugăreanu, rectorul Universității. Citită în ședința de deschidere a anului școlar 1922–1923, ținută în Aula Universității, în ziua de 29 Octombrie 1922, ora 11”, în *Anuarul Universității din Cluj 1921-1922*, Cluj: Topografia Institutului de Arte Grafice „Ardealul”, 1923, accesibil la adresa: http://documente.bcuccluj.ro/web/bibdigit/periodice/anuaruluniversitatiidincluj/1921-1922/BCUCLUJ_FP_452283_1_1921_1922_002_0001.pdf

„Decret-lege nr. 3.632 din 11 decembrie 1918 pentru instituirea conducerii serviciilor publice în Transilvania”, în *Monitorul Oficial*, nr. 212 din 13 decembrie 1918.

Gazeta Oficială publicată de Consiliul Dirigent al Transilvaniei, Banatului și Ținuturilor românești din Ungaria, nr. 1 din 14 decembrie 1918.

---

32 „Dare de seamă anuală despre activitatea Universității din Cluj în anul școlar 1921-1922, făcută de prof. Dr. D. Călugăreanu, rectorul Universității”, p. 13.

33 Sdrobiș 2016, pp. 49–51.

- Raportul rectorului Sextil Pușcariu despre activitatea Universității de la înființarea ei, citit cu ocazia ședinței inaugurale din 10 oct. 1920. *Istoricul înființării Universității din Cluj*, în *Anuarul Universității din Cluj*, anul I, Cluj: Tipografia Institutului de Arte Grafice „Ardealul”, 1919–1920, pp. 1–41
- Serbările pentru inaugurarea Universității din Cluj*, București: Atelierele „Cartea Românească”, 1920.
- Universitatea din Cluj. Autoritățile universitare și administrația*, Cluj: Tipografia Bernat, 1919, accesibil la adresa: https://dspace.bcuculuj.ro/bitstream/123456789/89767/1/BCUCLUJ_FG_S4206_1919.pdf
- Barbul 1935 Eugen Barbul, *Biblioteca Universității Regele Ferdinand I din Cluj*, Cluj: Tipografia „Cartea Românească”, 1935.
- Breazu 2019 Ion Breazu, *Universitatea românească Regele Ferdinand din Cluj*, ediție îngrijită și studiu introductiv de Vasile Pușcaș, Cluj-Napoca: Editura Școala Ardeleană, 2019.
- Cândea 1931 Romulus Cândea, *Reforma învățământului superior, Discurs rostit la Senat*, Cernăuți: Editura Glasul Bucovinei, 1931.
- Ghibu 1924 Onisifor Ghibu, *Universitatea românească a Daciei Superioare. Cu prilejul împlinirii a 5 ani de activitate*, Cluj: Tipografia „Viața”, 1924.
- Ghibu 1929 Onisifor Ghibu, „Universitatea Daciei Superioare”, Text apărut în vol. II, *Transilvania, Banatul, Crișana, Maramureșul, 1918-1928*, București: Cultura Națională, 1929, pp. 845–956.
- Ghibu 1977 Onisifor Ghibu, *Pentru o pedagogie românească. Antologie de scrieri pedagogice*, București: Editura Didactică și Pedagogică, 1977.
- Györke 2013 Zoltán Györke, *Prefectura Județului Cluj (1923-1938)*, Cluj-Napoca: Editura Mega, 2013
- Mango 1924 I. Mango, „Problema unificării învățământului”, în *Școala Noastră*, an I, nr. 1–2, 15 aprilie 1924, pp. 4–5, accesibil la adresa: https://documente.bcuculuj.ro/web/bibdigit/periodice/scoalanoastra/1924/BCUCLUJ_FP_279959_1924_001_001_002.pdf
- Müller 2018 Bertrand Müller, „L’université de Strasbourg dans l’immédiat après-guerre (1919-1925)”, în *Revue d’Histoire de Sciences Sociales*, 33, 2018, pp. 211–240.
- Negrea 1943 Camil Negrea, *Evoluția legislației în Transilvania, dela 1918 până astăzi*, Sibiu: Tipografia „Cartea Românească”, 1943.
- Nicoară 2019a Mihai Teodor Nicoară, „Universitatea din Cluj și relațiile inter universitare cu străinătatea (1919-1940)”, în *Revista Bistriței*, XXXIII/2019, pp. 150–163.
- Nicoară 2019b Mihai Teodor Nicoară, „Serbările pentru inaugurarea Universității din Cluj (31 ianuarie–2 februarie 1920)”, *Caiete de antropologie istorică*, anul XVIII, nr. 1(34), Ianuarie–Iunie 2019, pp. 117–132.
- Nicoară 2019c Mihai Teodor Nicoară, „Consiliul Dirigent și demersurile înființării Universității românești din Cluj (1919)”, în *Caiete de antropologie istorică*, anul XVIII, nr. 2(35), Iulie–Decembrie 2019, pp. 163–188.
- Nicoară 2020 Mihai Teodor Nicoară, „Preluarea și inaugurarea Bibliotecii Universității din Cluj”, în *Caiete de antropologie istorică*, anul XIX, nr. 1(36), Ianuarie–Iunie 2020, pp. 73–88.
- Oprescu 1920 George Oprescu, „Fêtes de l’inauguration de l’ Université roumaine de Cluj”, în *Fêtes de l’ inauguration de l’ Université roumaine de Cluj, 31 janvier - 2 février 1920*, Bucarest: Ateliers „Cartea Românească”, 1920, pp. 3–14.

- Pușcariu 1930 S. Pușcariu, „Norme de recrutare a profesorilor Universității din Cluj”, în *Societatea de Mâine*, anul VII, nr. 19–20, 1–15 Octomvrie 1930, pp. 340–341.
- Sdrobiș 2016 Dragoș Sdrobiș, „Raporturi de putere în Universitatea românească interbelică. Efectele legii învățământului superior universitar din aprilie 1932 asupra vieții universitare clujene” în *Alma mater în derivă: aspecte alternative ale vieții universitare interbelice*, coord.: Irina Nastasă-Matei, Zoltán Rostás, București: Eikon, Cluj-Napoca: Editura Școala Ardeleană, 2016, pp. 44–80.